

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “ศักยภาพในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชาวดอกมะลิ 105 ของสมาชิกแปลงขยายพันธุ์ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวนครราชสีมา ในอำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา” ผู้วิจัยได้เสนอประเด็นสำคัญโดยการจำแนกออกเป็น 3 ส่วน คือ สรุปการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. สรุปการวิจัย

1.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของสมาชิกแปลงขยายพันธุ์ข้าว ความรู้พื้นฐานและแหล่งความรู้ของสมาชิกแปลงขยายพันธุ์ข้าว ทักษะคิของสมาชิกแปลงขยายพันธุ์ข้าว ศักยภาพในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชาวดอกมะลิ 105 ของสมาชิกแปลงขยายพันธุ์ข้าวและปัญหาและข้อเสนอแนะในการเข้าร่วมโครงการแปลงขยายพันธุ์ข้าว

1.2 วิธีการดำเนินการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประชากรเป้าหมายคือเกษตรกรสมาชิกแปลงขยายพันธุ์ข้าวชาวดอกมะลิ 105 ของศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวนครราชสีมา ฤดูฝน ปี 2548 ในอำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 105 ราย เนื่องจากประชากรมีน้อยรายจึงเก็บข้อมูลจากประชากรทั้งหมดโดยวิธีสำมะโนประชากร(census) เกษตรกรสมาชิก สำหรับเครื่องมือในการวิจัยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ซึ่งมีคำถามเป็นแบบปลายเปิดและปลายปิด แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 5 ตอน มีค่าความเชื่อมั่น 0.8735 เก็บรวบรวมข้อมูลโดยผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เกษตรกรด้วยตนเอง และนำข้อมูลที่ได้อาวิเคราะห์โดยใช้เครื่องคอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด และการจัดอันดับการทดสอบสมมติฐานโดยการหาความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระหลายตัวที่เป็นข้อมูลเชิงปริมาณกับตัวแปรตาม 1 ตัวที่เป็นข้อมูลเชิงปริมาณโดยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (multiple regressions)

1.3 ผลการวิจัย

1.3.1 สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร เกษตรกรสมาชิกแปลง

ขยายพันธุ์ข้าวขาวดอกมะลิ 105 ส่วนมากเป็นเพศหญิง อายุเฉลี่ย 46.90 ปี ส่วนใหญ่มีสถานภาพการสมรส จบการศึกษามัธยมศึกษา มีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4.43 คน ส่วนใหญ่ไม่มีตำแหน่งทางสังคม มีอาชีพหลักทำนา และส่วนใหญ่รับจ้างเป็นอาชีพรอง มีประสบการณ์ในการทำนาเฉลี่ย 27.08 ปี มีประสบการณ์ในการผลิตเมล็ดพันธุ์เฉลี่ย 2.93 ปี มีจำนวนแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 2.50 คน โดยมีแรงงานชายในภาคการเกษตรของครอบครัวเฉลี่ย 1.30 คนและแรงงานหญิงในภาคการเกษตรของครอบครัวเฉลี่ย 1.20 คน จ้างแรงงานนอกครัวเรือนเฉลี่ย 17.52 คน มีพื้นที่ทำการเกษตรเฉลี่ย 38.96 ไร่ มีพื้นที่จัดทำแปลงขยายพันธุ์ข้าวเฉลี่ย 17.63 ไร่ ลักษณะการถือครองพื้นที่แปลงขยายพันธุ์ข้าวส่วนใหญ่เป็นของตนเอง ราคาเมล็ดพันธุ์ที่เกษตรกรขายให้ศูนย์ฯ ได้โดยเฉลี่ยกิโลกรัมละ 10.48 บาท รายได้รวมของครอบครัวเฉลี่ย 172,761.90 บาท รายได้ในภาคการเกษตรของครอบครัวเฉลี่ย 110,685.71 บาท รายได้นอกภาคการเกษตรเฉลี่ย 62,790.48 บาท เกษตรกรส่วนใหญ่มีภาระหนี้สิน ภาระหนี้สินเฉลี่ย 127,142.86 บาท และแหล่งเงินกู้ส่วนใหญ่กู้จากแหล่งเงินกู้ในระบบ

1.3.2 ความรู้พื้นฐานและแหล่งความรู้ของเกษตรกรเกี่ยวกับข้าวขาวดอกมะลิ 105 และการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว

ผลการวิจัยสรุปได้ว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีความรู้ในระดับสูง ประเด็นที่เกษตรกรตอบถูกมากที่สุดคือ ข้าวขาวดอกมะลิ 105 เมล็ดจะเรียวยาว สีฟางข้าว ข้าวขาวดอกมะลิ จะเก็บเกี่ยวในช่วงปลายเดือนพฤศจิกายนและการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวจำเป็นต้องมีการกำจัดข้าวรีและคัดลอนพันธุ์ปนตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว ส่วนประเด็นที่เกษตรกรตอบถูกน้อยได้แก่ ลักษณะสีใบและสีลำต้นของข้าวขาวดอกมะลิ 105 มีสีเขียวเข้ม ใบธงของข้าวขาวดอกมะลิ 105 จะตั้งตรงและคลุมรวงข้าว สำหรับแหล่งความรู้ที่เกษตรกรได้รับ เกษตรกรได้รับความรู้จากเจ้าหน้าที่ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าววนครราชสีมามากที่สุด รองลงมาคือได้รับความรู้จากหัวหน้ากลุ่มหรือผู้ช่วยตรวจแปลงขยายพันธุ์ข้าว หอกระจายข่าว นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรประจำตำบล สมาชิกแปลงขยายพันธุ์ข้าว ตามลำดับ และได้รับความรู้น้อยที่สุดจากสถาบันการศึกษาและภาคเอกชน ตามลำดับ

1.3.3 ทักษะของเกษตรกรสมาชิกแปลงขยายพันธุ์ข้าว

ผลการวิจัยสรุปได้ว่า เกษตรกรมีระดับทัศนคติต่อการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว ขาวดอกมะลิ 105 เพื่อจำหน่ายให้ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าววนครราชสีมา ในระดับดีทุกประเด็น เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น สรุปได้ว่า ประเด็นที่มีระดับทัศนคติในระดับดีสูงสุด ได้แก่ มีความรักในอาชีพทำนา การทำนามีประสิทธิภาพมากขึ้น มีความละเอียดในการทำกรเกษตร มีความภาคภูมิใจที่ได้เป็นผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ให้แก่ชุมชนและมี

ความแน่นอนทางด้านราคาและตลาด ตามลำดับ ส่วนประเด็นที่ระดับคะแนนต่ำสุด คือเศรษฐกิจ ในครอบครัวมั่นคงขึ้นและอันดับถัดมาคือ การได้รับการยอมรับจากชุมชน

1.3.4 สักยภาพของเกษตรกรในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวหอมมะลิ 105 ผลการวิจัย

สรุปได้ว่า เกษตรกรมีศักยภาพอยู่ในระดับศักยภาพมาก เมื่อพิจารณาถึงศักยภาพในแต่ละด้าน สรุปได้ว่า ทั้ง 5 ด้าน อยู่ในระดับศักยภาพมากเรียงอันดับตามค่าคะแนนระดับศักยภาพจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ศักยภาพด้านการสนับสนุนของศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวนครราชสีมา ศักยภาพด้านชุมชน ความพร้อมด้านตัวเกษตรกร ศักยภาพด้านพื้นที่และศักยภาพด้านการสนับสนุนของหน่วยงานอื่นๆ

1.3.5 ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกร ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ปัญหาใน

ภาพรวมเกษตรกรมีปัญหาในระดับน้อย เมื่อพิจารณาลงไปรายละเอียด สรุปได้ว่าเกษตรกรมีปัญหาในด้านพื้นที่อยู่ในระดับปานกลาง โดยเฉพาะในเรื่อง น้ำไม่เพียงพอต่อการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว มีวัชพืชมากและความอุดมสมบูรณ์ของดิน ปัญหาด้านตัวเกษตรกรอยู่ในระดับน้อยแต่มีบางประเด็นที่เป็นปัญหาในระดับปานกลางได้แก่เรื่องเงินทุนและแรงงานในการผลิตเมล็ดพันธุ์ ปัญหาด้านชุมชนหรือกลุ่มมีปัญหาในระดับน้อยแต่มีบางประเด็นที่เป็นปัญหาระดับปานกลางคือ ขาดแหล่งเงินทุนและสินเชื่อในชุมชน ปัญหาด้านการสนับสนุนของศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวนครราชสีมาอยู่ในระดับน้อย สำหรับปัญหาอื่นๆที่เกษตรกรมีปัญหา ส่วนมากของกลุ่มที่เสนอปัญหา ได้แก่ เมล็ดพันธุ์จัดทำแปลงมีราคาแพง ปัญหาเรื่องรถขนเมล็ดพันธุ์มาจำหน่ายที่ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว ด้านข้อเสนอแนะ เกษตรกรต้องการให้ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวนครราชสีมา ซื้อคืนเมล็ดพันธุ์ในราคาที่สูงกว่าเดิมที่เป็นอยู่ ให้ศูนย์ฯจัดหารถเกี่ยวขนาดไว้บริการเกษตรกรสมาชิกแปลงขยายพันธุ์และลดราคาเมล็ดพันธุ์จัดทำแปลงให้ถูกลง

1.3.6 การทดสอบสมมติฐาน จากผลการวิจัยสรุปได้ว่า การศึกษาครั้งนี้ใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ คำนวณโดยวิธี stepwise การวิเคราะห์ครั้งนี้ใช้ตัวแปรอิสระที่คัดเลือกมาทั้งหมด 7 ตัวแปร เป็นตัวแปรเกี่ยวกับข้อมูลทางสังคม 3 ตัวแปร ได้แก่ อายุ ประสบการณ์ในการทำนา ประสบการณ์ในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว ตัวแปรทางด้านเศรษฐกิจ 4 ตัวแปร ได้แก่ จำนวนแรงงานในครัวเรือน รายได้รวมของครอบครัว พื้นที่ทำการเกษตรและพื้นที่จัดทำแปลงขยายเมล็ดพันธุ์ข้าว สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระนั้น จากการวิจัย สรุปได้ว่าไม่มีตัวแปรอิสระคู่ใดที่มีความสัมพันธ์กันสูงเกินกว่า 0.80 ที่จะก่อให้เกิดการละเมิดข้อสมมติฐานเกี่ยวกับเทคนิคการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณซึ่งอาจทำให้เกิดปัญหา multicollinearity ได้ ผลการทดสอบสมมติฐาน

การวิจัย โดยภาพรวมสรุปได้ว่ามีปัจจัยหรือตัวแปรอิสระ 1 ตัว ได้แก่จำนวนแรงงานในครัวเรือน มีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับศักยภาพในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชาวดอกมะลิ 105 ของเกษตรกรสมาชิกแปลงขยายพันธุ์ข้าว ถ้าพิจารณาในศักยภาพแต่ละด้าน สรุปได้ดังนี้

- 1) ความพร้อมด้านตัวเกษตรกร มีปัจจัยหรือตัวแปรอิสระ มีความสัมพันธ์กับศักยภาพความพร้อมด้านตัวเกษตรกรต่อการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชาวดอกมะลิ 105 ในเชิงลบ 1 ปัจจัย ซึ่งปัจจัยดังกล่าวได้แก่ อายุ และเชิงบวก 2 ปัจจัย ได้แก่ประสบการณ์ในการทำนาและพื้นที่จัดทำแปลงขยายพันธุ์ข้าว
- 2) ศักยภาพด้านพื้นที่ มีปัจจัยหรือตัวแปรอิสระมีความสัมพันธ์กับศักยภาพด้านพื้นที่ของเกษตรกรสมาชิกแปลงขยายพันธุ์ข้าวต่อการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชาวดอกมะลิ 105 ในเชิงบวก ซึ่งปัจจัยดังกล่าวได้แก่ พื้นที่จัดทำแปลงขยายพันธุ์ข้าว
- 3) ศักยภาพด้านชุมชนหรือกลุ่ม มีปัจจัยหรือตัวแปรอิสระ มีความสัมพันธ์กับศักยภาพด้านชุมชนของเกษตรกรสมาชิกแปลงขยายพันธุ์ข้าวต่อการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชาวดอกมะลิ 105 ในเชิงบวก 1 ปัจจัย ได้แก่ จำนวนแรงงานในครัวเรือน
- 4) ศักยภาพที่เกิดจากการสนับสนุนของศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวนครราชสีมา มีปัจจัยหรือตัวแปรอิสระมีความสัมพันธ์กับศักยภาพที่เกิดจากการสนับสนุนของศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว นครราชสีมาของเกษตรกรสมาชิกแปลงขยายพันธุ์ข้าวต่อการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชาวดอกมะลิ 105 ในเชิงบวก 1 ปัจจัย ได้แก่ ประสบการณ์ในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวและในเชิงลบ 1 ปัจจัย ได้แก่ รายได้รวมทั้งหมดของครอบครัว
- 5) ศักยภาพที่เกิดจากการสนับสนุนของหน่วยงานอื่นๆ มีปัจจัยหรือตัวแปรอิสระมีความสัมพันธ์กับศักยภาพที่เกิดจากการสนับสนุนของหน่วยงานอื่นๆของเกษตรกรสมาชิกแปลงขยายพันธุ์ข้าวต่อการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชาวดอกมะลิ 105 ในเชิงลบ 1 ปัจจัย ได้แก่ พื้นที่จัดทำแปลงขยายเมล็ดพันธุ์ข้าว

2. อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง“ศักยภาพในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชาวดอกมะลิ 105 ของสมาชิกแปลงขยายพันธุ์ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว นครราชสีมา ในอำเภอยางชุมน้อย จังหวัดนครราชสีมา” มีประเด็นที่น่าสนใจนำมาอภิปรายดังนี้

2.1 สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจ

เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุเฉลี่ย 46.90 ปี มีสถานภาพสมรส เรียนจบ การศึกษาภาคบังคับ จำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4.93 คน ส่วนใหญ่ไม่มีตำแหน่งทางสังคม อาชีพหลักทำนา อาชีพรองส่วนใหญ่รับจ้าง ประสพการณ์ในการทำนาเฉลี่ย 27.08 ปี ประสพการณ์ในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวเฉลี่ย 2.90 ปี จำนวนแรงงานในภาคการเกษตรของครัวเรือนเฉลี่ย 2.50 คน จำนวนการจ้างแรงงานนอกครัวเรือนเฉลี่ย 17.52 คน พื้นที่ทำการเกษตรเฉลี่ย 38.96 ไร่ พื้นที่จัดทำแปลงขยายพันธุ์ข้าวเฉลี่ย 17.63 ไร่ ลักษณะการถือครองพื้นที่จัดทำแปลงขยายพันธุ์ข้าวส่วนใหญ่เป็นของตนเอง รายได้รวมของครอบครัวเฉลี่ย 172,761.90 บาทต่อปี ส่วนมากมีภาระหนี้สิน จะเห็นได้ว่าเกษตรกรที่เป็นสมาชิกส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงเนื่องจากการเป็นสมาชิกแปลงขยายพันธุ์ข้าวของศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าววนครราชสีมาจะต้องเปิดบัญชีเงินฝากเพื่อรับโอนเงินค่าเมล็ดพันธุ์จากศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าววนครราชสีมา ครอบครัวส่วนมากจะให้ผู้หญิงหรือแม่บ้านเป็นผู้รับผิดชอบเรื่องเงินจึงให้ผู้หญิงสมัครเป็นสมาชิกแปลงขยายพันธุ์พืชเพื่อสะดวกในการเบิกจ่ายเงิน สมาชิกส่วนใหญ่จะมีอายุค่อนข้างมาก ทำนาเป็นอาชีพหลัก มีประสบการณ์ในการทำนามาก ทำให้รู้ว่าทำนาขายให้พ่อค้าทั่วไปมีความเสี่ยงด้านการตลาดและราคา ซึ่งสอดคล้องกับ อุ่น เทียนศรี (2546: 77-78) ที่ได้ศึกษาเรื่องการตัดสินใจต่อการเข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรจังหวัดนครสวรรค์ ที่ได้รายงานว่าการเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการส่วนใหญ่จะมีอายุมากและมีอาชีพทำนา เนื่องจากมีประสบการณ์อยู่บ้างบางส่วนและประกอบกับการทำนาอย่างเดียวกู้ค่าใช้จ่ายสูงและมีความเสี่ยง

2.2 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับข้าวชาวดอกมะลิ 105และการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว

2.2.1 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับข้าวชาวดอกมะลิ 105และการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว

ของเกษตรกร พบว่า มีความรู้พื้นฐานอยู่ในระดับสูงเนื่องจากเกษตรกร ได้รับการฝึกอบรมให้ความรู้จากเจ้าหน้าที่ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวในเรื่องข้าวชาวดอกมะลิ 105และเรื่องการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ พร้อมทั้งเกษตรกรจะต้องปฏิบัติตามคู่มือแลรักษาแปลงขยายพันธุ์ข้าวของตนเองเป็นอย่างดี เพื่อให้ได้เมล็ดพันธุ์ที่มีมาตรฐานตามที่ศูนย์กำหนดจึงจะสามารถขายให้แก่ศูนย์ได้ ซึ่งสอดคล้องกับ ปรีชาพร วงศ์อนุโรจน์ (2535: 75-80) ที่ได้อธิบายว่า การศึกษามีส่วนทำให้คนมีความคิด มีเหตุผลและมีความสามารถมากขึ้นและสอดคล้องกับ สำนักงานเกษตรจังหวัดพังงา(2549) สืบค้นจาก <http://www.phangnga.doae.go.th> ที่ได้กล่าวว่า การสร้างศักยภาพของเกษตรกรให้มีความสามารถในการยอมรับและการใช้เทคโนโลยีด้วยการพัฒนา ฝึกอบรมให้ความรู้และการถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตแก่เกษตรกรอย่างต่อเนื่อง

2.2.2 แหล่งความรู้ที่เกษตรกรได้รับเกี่ยวกับข้าวขาวดอกมะลิ 105และการผลิต

เมล็ดพันธุ์ข้าว พบว่าแหล่งความรู้ที่เกษตรกรได้รับในระดับมาก ได้แก่ เจ้าหน้าที่ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว นครราชสีมา หัวหน้ากลุ่มแปลงขยายพันธุ์หรือผู้ช่วยตรวจแปลงขยายพันธุ์ นักวิชาการการส่งเสริมการเกษตรประจำตำบล(เกษตรตำบล) หอกระจายข่าว สมาชิกแปลงขยายพันธุ์ข้าว ญาติ พี่น้อง เพื่อนฝูง จะเห็นได้ว่าเกษตรกรได้รับความรู้จากเจ้าหน้าที่ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว นครราชสีมา หัวหน้ากลุ่มแปลงขยายพันธุ์หรือผู้ช่วยตรวจแปลงขยายพันธุ์ อยู่ในอันดับต้นๆ เพราะการจัดทำแปลงขยายพันธุ์ข้าวเป็นโครงการที่เกษตรกรจัดทำร่วมกับศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว นครราชสีมาโดยตรง สอดคล้องกับ สีน พันธุ์พินิจ (2543: 95 อ้างถึงในกับ อนุรักษ์ เทียนศรี 2546: 77-78) ที่ได้อธิบายว่า แหล่งความรู้ที่สำคัญของเกษตรกรคือ พ่อ แม่ หรือบรรพบุรุษ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร เพื่อนบ้านและฟาร์มที่ประสบผลสำเร็จ สำหรับแหล่งความรู้ที่เกษตรกรได้รับความรู้ที่น้อยที่สุดได้แก่ สถาบันการศึกษา อาจจะเนื่องมาจากอยู่ห่างไกลจากสถาบันการศึกษาและสถาบันการศึกษาทางด้านการเกษตรในพื้นที่อาจไม่มีโครงการเผยแพร่ความรู้ในพื้นที่ดังกล่าวและประกอบกับเจ้าหน้าที่ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวไม่ได้ประสานขอความร่วมมือไปยังสถาบันการศึกษาทำให้เกษตรกรไม่ได้รับความรู้จากหน่วยงานดังกล่าว ดังนั้นเจ้าหน้าที่ศูนย์ฯควรที่จะประสานงานกับสถาบันการศึกษาเพื่อขอรับการสนับสนุนวิทยากรเพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดทำแปลงขยายพันธุ์ข้าวหรือนำเกษตรกรผู้จัดทำแปลงขยายพันธุ์ข้าวเข้าฝึกอบรม สัมมนา หรือทัศนศึกษาในสถาบันการศึกษาที่จัดการศึกษาด้านการเกษตรเนื่องจากเป็นแหล่งความรู้และวิทยาการใหม่ๆ เพื่อให้เกษตรกรได้รับความรู้มากขึ้น

2.3 ทักษะของเกษตรกรต่อการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวขาวดอกมะลิ 105 จำหน่ายให้ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว นครราชสีมา

ในภาพรวมพบว่า เกษตรกรมีความเห็นด้วยในระดับดีและจากการศึกษาในรายละเอียดพบว่า เกษตรกรเห็นด้วยในระดับดีทุกประเด็น โดยประเด็นที่ระดับความเห็นด้วยสูงสุด คือ มีความรักในอาชีพการทำนาและการทำนามีประสิทธิภาพมากขึ้นเป็นประเด็นที่มีระดับความเห็นด้วยสูงรองลงมา จะเห็นได้ว่าเกษตรกรมี ทักษะดีในเชิงบวกหรือมีความเห็นด้วยในระดับดีต่อการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวขาวดอกมะลิ 105 จำหน่ายให้ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว นครราชสีมา เนื่องจากศูนย์ฯเป็นสถาบันที่ให้ความรู้ ประสบการณ์และที่สำคัญเป็นตลาดรับซื้อเมล็ดพันธุ์ที่แน่นอนและราคาสูงกว่าท้องตลาด ซึ่งสอดคล้องกับ ลิเคิร์ท (Likert 1961 อ้างถึงใน รัตติยา จินดูลา 2546: 22) ที่ได้อธิบายว่า สถาบัน เป็นแหล่งสนับสนุนให้บุคคลเกิดทัศนคติบางอย่างทั้งทางบวกและทางลบกับสถาบันได้

2.4 ศักยภาพในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวขาวดอกมะลิ 105 ของสมาชิกแปลงขยายพันธุ์

โดยภาพรวมเกษตรกรมีศักยภาพในระดับมากและจากการศึกษาศักยภาพในแต่ละด้านของเกษตรกรพบว่า ศักยภาพในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกรอยู่ในระดับมากทุกด้าน ซึ่งสามารถเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ศักยภาพที่เกิดจากการสนับสนุนของศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าววนครราชสีมา ศักยภาพด้านชุมชน ความพร้อมด้านตัวเกษตรกร ศักยภาพด้านพื้นที่และ ศักยภาพที่เกิดจากการสนับสนุนจากหน่วยงานอื่นๆ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

2.4.1 ศักยภาพที่เกิดจากการสนับสนุนของศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าววนครราชสีมา

พบว่าเกษตรกรมีศักยภาพที่เกิดจากการสนับสนุนของศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าววนครราชสีมาอยู่ในระดับมากทุกประเด็น ประเด็นที่มีระดับศักยภาพสูงสุด เรียงลำดับได้ดังนี้ การติดตาม ควบคุมด้านคุณภาพของกลุ่มงานควบคุมคุณภาพ การให้ความรู้เรื่องข้าวขาวดอกมะลิ 105 การติดตามให้คำแนะนำของพนักงานสนาม ความเป็นกันเองของเจ้าหน้าที่ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าววนครราชสีมา การให้ความรู้เรื่องการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว สำหรับประเด็นที่มีศักยภาพน้อยที่สุดที่เกิดจากการสนับสนุนของศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าววนครราชสีมา แลระดับศักยภาพยังอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ราคารับซื้อเมล็ดพันธุ์คืนของศูนย์ฯ ซึ่งสอดคล้องกับ ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าววนครราชสีมา (2549) สืบค้นจาก <http://seedcenter.02.doae.go.th> ที่อธิบายบทบาทภารกิจของศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว ว่ามีหน้าที่วางแผนการผลิตและดำเนินการผลิตเมล็ดพันธุ์ให้เป็นไปตามแผนการผลิต ส่งเสริม เผยแพร่และกระจายเมล็ดพันธุ์ดี และกล่าวถึงหน้าที่ของกลุ่มงานควบคุมคุณภาพว่ามีหน้าที่ในการตรวจสอบเมล็ดพันธุ์และควบคุมการผลิตเมล็ดพันธุ์ในทุกขั้นตอน และสอดคล้องกับ สุกัญญา คาระโก (2544: บทคัดย่อ) ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการยอมรับเทคโนโลยีการผลิตข้าวขาวดอกมะลิ 105 ของเกษตรกรในจังหวัดยโสธร ที่ได้รายงานว่า การอยู่ในเขตส่งเสริมเน้นหนัก การได้รับการเยี่ยมเยียนจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร การได้รับการฝึกอบรม ราคาผลผลิตดี มีตลาดรับซื้อที่แน่นอน ความสะดวกในการจำหน่าย สอดคล้องกับอาชีพเดิมและสามารถแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารได้ง่ายมีความสัมพันธ์กับการยอมรับเทคโนโลยีการผลิตข้าวขาวดอกมะลิ 105 จากระดับศักยภาพที่เกิดจากการสนับสนุนของศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าววนครราชสีมาของเกษตรกรอยู่ในระดับสูงนั้นอาจเป็นเพราะ ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวมีหน้าที่ในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวให้ได้ตามเป้าหมายซึ่งต้องอาศัยทั้งพื้นที่และตัวเกษตรกรเองเป็นผู้จัดทำ ดังนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่เจ้าหน้าที่ของศูนย์ฯจะต้องออกติดตาม ควบคุม ให้ความรู้โดยการฝึกอบรม ฝึกปฏิบัติ ให้เกษตรกรมีความรู้ความชำนาญในการผลิตเมล็ดพันธุ์เพื่อให้ได้เมล็ดพันธุ์ข้าวที่มีคุณภาพและปริมาณตามที่ศูนย์ฯกำหนด

2.4.2 ศักยภาพด้านชุมชนหรือกลุ่ม โดยภาพรวม พบว่าระดับศักยภาพด้านชุมชนอยู่ในระดับมาก ประเด็นที่มีระดับศักยภาพมากที่สุดคือ ความสะดวกในการติดต่อสื่อสารของชุมชน รองลงมาคือความเข้มแข็งของกลุ่ม ความเสถียรของผู้นำ ความเป็นชุมชนเปิดรับเทคโนโลยี การรวมกลุ่มของชุมชน และความพร้อมเพรียงของชุมชน สอดคล้องกับ ธวัชชัย ทิมะขุนทดเถียร (2549: 15 กันยายน 2549) ที่ได้กล่าวว่า ปัจจัยด้านชุมชนและวัฒนธรรมของชุมชนเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะทำให้การผลิตเมล็ดพันธุ์ของเกษตรกรประสบผลสำเร็จ เช่น แหล่งเงินทุนในชุมชน แรงงานและการจ้างแรงงานในชุมชน วัฒนธรรมการใช้แรงงานในชุมชน กลุ่มต่างๆ ในชุมชน ความเข้มแข็งของกลุ่ม ความเข้มแข็งของผู้นำ การยอมรับและการปฏิบัติตามระเบียบของชุมชน ซึ่งจะเห็นได้ว่า ชุมชนที่เข้มแข็งและการเสถียรของผู้นำชุมชนหรือกลุ่ม ความสะดวกในการติดต่อสื่อสารของชุมชนความเป็นชุมชนเปิดรับเทคโนโลยี การรวมกลุ่มของชุมชน และความพร้อมเพรียงของชุมชน จะทำให้สมาชิกในชุมชนเกิดศักยภาพในด้านต่างๆ โดยแรงหนุนของชุมชน ดังนั้นในการคัดเลือกพื้นที่จัดทำแปลงขยายพันธุ์ข้าวจำเป็นต้องพิจารณาถึงศักยภาพด้านชุมชนหรือกลุ่มประกอบด้วยเพื่อให้การผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวประสบผลสำเร็จ

2.4.3 ความพร้อมด้านตัวเกษตรกร โดยภาพรวมมีระดับศักยภาพมาก เมื่อพิจารณาในรายประเด็น พบว่า ความพร้อมของเครื่องมือและอุปกรณ์ในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว มีระดับศักยภาพสูงสุด รองลงมาคือ ประสิทธิภาพในการทำนา การยอมรับเทคโนโลยีใหม่ๆ ความรู้ความเข้าใจในการผลิตเมล็ดพันธุ์ ความใส่ใจเรียนรู้และพัฒนาตัวเอง ซึ่งสอดคล้องกับ อานาง ชารัมย์ (2549: 10 กันยายน 2549) ที่ได้กล่าวว่า ศักยภาพของเกษตรกรจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับปัจจัยภายในตัวเกษตรกร เช่น ความฉลาด และปัจจัยภายนอก เช่น การได้รับความรู้ การฝึกอบรม ประสิทธิภาพในการเรียนรู้ของแต่ละบุคคลโดยเฉพาะเรื่องการผลิตเมล็ดพันธุ์ และสอดคล้องกับ ธวัชชัย ทิมะขุนทดเถียร (2549: 15 กันยายน 2549) ที่ได้กล่าวว่า ศักยภาพของตัวเกษตรกร เป็นปัจจัยหนึ่งที่จะทำให้การผลิตเมล็ดพันธุ์ประสบผลสำเร็จ ซึ่งศักยภาพของตัวเกษตรกรประกอบด้วย ความพร้อมด้านความรู้ ทักษะคิดต่ออาชีพและการผลิตเมล็ดพันธุ์ การยอมรับเทคโนโลยีใหม่ๆ ความสามารถในการรับรู้ การยอมรับกฎเกณฑ์ต่างๆ ความเอาใจใส่ทุ่มเท ความตั้งใจและความซื่อสัตย์ ความรักในอาชีพ มีแรงงานเพียงพอ มีความพร้อมในด้านเครื่องมือและอุปกรณ์ รวมไปถึงอาชีพเสริมของเกษตรกร นอกจากนั้นยังสอดคล้องกับ วิไล ปาละวิสุทธิ์ (2549: 10-59) ที่ได้อธิบายว่าความสำเร็จในการทำแปลงขยายพันธุ์จะมากหรือน้อย ขึ้นกับการคัดเลือกเกษตรกรมาเป็นสมาชิก จึงต้องพยายามคัดเลือกสมาชิกที่มีคุณสมบัติดังนี้ มีความสนใจ พร้อมที่จะเรียนรู้ และปฏิบัติตามขั้นตอนการผลิตเมล็ดพันธุ์ มีการรวมตัวกันเป็นกลุ่ม เพื่อช่วยกันถนอมพันธุ์ปน เป็นคนขยัน หมั่นตรวจแปลง และถนอมพันธุ์ปนสม่ำเสมอและมีความซื่อสัตย์ ดังนั้นการคัดเลือก

เกษตรกรในการจัดทำแปลงควรคัดเลือกเกษตรกรที่มีความพร้อม ทั้งด้านความรู้ แรงงาน ทุน อุปกรณ์ในการผลิตเมล็ดพันธุ์ และที่สำคัญต้องมีความพร้อมในด้านการเข้ารับการฝึกอบรมและพร้อมที่จะปรับเปลี่ยนและยอมรับเทคโนโลยีใหม่ๆ เพื่อให้การผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวประสบผลสำเร็จ

2.4.4 ศักยภาพด้านพื้นที่ โดยภาพรวมเกษตรกรมีระดับศักยภาพด้านพื้นที่อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น พบว่า ความสะดวกในการเดินทางจากบ้านถึงแปลงขยายพันธุ์ข้าว มีระดับศักยภาพมากและสูงสุด รองลงมาได้แก่ ไม่มีโรคศัตรูพืชระบาด ไม่มีแมลงศัตรูพืชระบาด ไม่มีสัตว์ศัตรูพืชระบาด ตามลำดับ และมีระดับศักยภาพปานกลางอยู่ 3 ประเด็น ได้แก่ ความอุดมสมบูรณ์ของดิน มีแหล่งน้ำเพียงพอต่อการผลิตเมล็ดพันธุ์และปริมาณวัชพืช ซึ่งสอดคล้องกับ ธวัชชัย จันทะขุณหเถียร (2549: 15 กันยายน 2549) ที่ได้กล่าวว่า ศักยภาพด้านพื้นที่ซึ่งประกอบด้วย มีพื้นที่เป็นของตนเองและเพียงพอต่อการผลิตเมล็ดพันธุ์และการบริโภคในครัวเรือน ดินดีมีความอุดมสมบูรณ์ มีน้ำเพียงพอและสะดวก ความใกล้ชิดใกล้กับศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว และพืชแข่งขัน เป็นปัจจัยหนึ่งที่จะทำให้การผลิตเมล็ดพันธุ์ประสบผลสำเร็จ และสอดคล้องกับ วิไล ปาละวิสุทธิ (2549: 10-59) ที่ได้อธิบายว่า การคัดเลือกพื้นที่ทำแปลงขยายพันธุ์ ที่ตั้งของแปลงขยายพันธุ์ที่เหมาะสม จะช่วยให้ผู้ประกอบการสะดวกในการติดตามงาน โอกาสซื้อเมล็ดพันธุ์คุณภาพดีกลับคืนสูง ดังนั้นต้องมีหลักเกณฑ์การคัดเลือกพื้นที่ดังนี้ แปลงขยายพันธุ์ควรอยู่ใกล้ โดยควรอยู่ใกล้ที่ตั้งโรงงานปรับปรุงสภาพเมล็ดพันธุ์ หรือลานตาก อยู่รวมกันเป็นกลุ่ม มีพื้นที่รวมกันไม่ต่ำกว่า 100 ไร่ พื้นนามีความอุดมสมบูรณ์ มีแหล่งน้ำพอเพียงสำหรับผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวได้ตลอดฤดู สามารถควบคุมการให้น้ำ และระบายน้ำได้สะดวกเพื่อป้องกันวัชพืชรักษาผลผลิตข้าวและป้องกันปัญหาคุณภาพเมล็ดพันธุ์ ดังนั้นการคัดเลือกพื้นที่ในการทำแปลงขยายพันธุ์ข้าว จึงต้องคำนึงถึงศักยภาพด้านพื้นที่ของเกษตรกรด้วย เพราะพื้นที่ที่มีความเหมาะสมจะทำให้การผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้

2.4.5 ศักยภาพที่เกิดจากการสนับสนุนของหน่วยงานอื่นๆ ในภาพรวมเกษตรกรมีระดับศักยภาพด้านนี้อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาไปในรายละเอียดจะพบว่า มีทั้งระดับศักยภาพมากและปานกลาง ในระดับมากได้แก่ การให้สินเชื่อของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร การสนับสนุนและความเป็นกันเองของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรประจำตำบลและการให้สินเชื่อของสหกรณ์การเกษตร และการให้ความรู้ของสำนักงานพัฒนาที่ดิน สอดคล้องกับ ธวัชชัย จันทะขุณหเถียร (2549: 15 กันยายน 2549) ที่ได้กล่าวว่า หน่วยงานต่างๆในพื้นที่ที่ให้การสนับสนุน เช่น สำนักงานเกษตรอำเภอ ศูนย์วิจัยข้าว องค์การบริหารส่วนตำบล ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สหกรณ์การเกษตรและกลุ่มเกษตรกรมีผลทำให้การผลิตเมล็ดพันธุ์ของเกษตรกรประสบผลสำเร็จได้ ดังนั้นศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวควรที่จะติดต่อบริการ

ประสานงานเพื่อขอความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้การสนับสนุนด้านต่างๆเพื่อให้โครงการเกิดผลสำเร็จและตอบสนองต่อเกษตรกรมากที่สุด ซึ่งเป็นการบูรณาการ การทำงานให้เกิดผลสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้

2.5 ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวขาวดอกมะลิ 105

2.5.1 ปัญหาของเกษตรกรในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวขาวดอกมะลิ 105 โดย

ภาพรวมพบว่า เกษตรกรมีปัญหาในระดับน้อย เมื่อพิจารณาลงในรายประเด็น พบว่ามีประเด็นด้านพื้นที่เกษตรกรมีปัญหาในระดับปานกลาง โดยเฉพาะประเด็นย่อยเรื่องความอุดมสมบูรณ์ของดิน น้ำไม่เพียงพอต่อการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวและวัชพืชมาก ซึ่งสอดคล้องกับ อาทิตย์ ฤคำอูและสมบัติ รุจาคม (2538: บทคัดย่อ) ศึกษาช่วงเวลาในการหว่านข้าวนาปี ที่ได้พบว่า ข้าวที่หว่านในช่วงต้นฤดู คือเดือน มิถุนายน จะให้ผลผลิตต่ำเนื่องจากมีประชากรวัชพืชมากทั้งจำนวนและน้ำหนักแห้งและชนิดที่สามารถแข่งขันได้สูง ส่วนข้าวที่ให้ผลผลิตสูงคือข้าวที่หว่านในช่วงเดือน กรกฎาคม เพราะหลีกเลี่ยงปัญหาวัชพืชที่มีอยู่หนาแน่นในช่วงต้นฤดู จากปัญหาที่พบด้านพื้นที่ของเกษตรกร ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวควรมีแนวทางในการพัฒนา ปรับปรุงดินของเกษตรกรให้ดีขึ้น โดยประสานงานหรือขอความร่วมมือจากสำนักงานพัฒนาที่ดินเพื่อเข้าไปแก้ไขปัญหาดังกล่าว หรืออีกด้านหนึ่ง ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวจะต้องคัดเลือกพื้นที่ให้เป็นไปตามคุณลักษณะพื้นที่จัดทำแปลงขยายพันธุ์ที่เหมาะสม ซึ่งวิไล ปาละวิสุทธิ์ (2549: 10-59) ที่ได้อธิบายว่า การคัดเลือกพื้นที่ทำแปลงขยายพันธุ์ ที่ตั้งของแปลงขยายพันธุ์ที่เหมาะสม จะช่วยให้ผู้ประกอบการสะดวกในการติดตามงาน โอกาสซื้อเมล็ดพันธุ์คุณภาพดีกลับคืนสูง ดังนั้นต้องมีหลักเกณฑ์การคัดเลือกพื้นที่ดังนี้ แปลงขยายพันธุ์ควรอยู่ใกล้ โดยควรอยู่ใกล้ที่ตั้งโรงงานปรับปรุงสภาพเมล็ดพันธุ์ หรือลานตาก อยู่รวมกันเป็นกลุ่ม มีพื้นที่รวมกันไม่ต่ำกว่า 100 ไร่ พื้นนามีความอุดมสมบูรณ์ มีแหล่งน้ำพอเพียงสำหรับผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวได้ตลอดฤดู สามารถควบคุมการให้น้ำ และระบายน้ำได้สะดวกเพื่อป้องกันวัชพืช รักษาผลผลิตข้าวและป้องกันปัญหาเกี่ยวกับคุณภาพของเมล็ดพันธุ์

2.5.2 ข้อเสนอแนะของเกษตรกรในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวขาวดอกมะลิ 105

เกษตรกรมีข้อเสนอแนะ ให้ศูนย์ฯรับซื้อเมล็ดพันธุ์คืนจากเกษตรกรในราคาที่สูงขึ้น จัดหารถเกี่ยวนาควไว้ให้บริการแก่เกษตรกรสมาชิกแปลงขยายพันธุ์ข้าว ลดราคาเมล็ดพันธุ์จัดทำแปลงให้ถูกลง และจัดหาปัจจัยการผลิตในราคาที่ถูกลงและเป็นธรรมกว่าในท้องตลาดไว้บริการเกษตรกร

2.6 การทดสอบสมมติฐาน

การทดสอบสมมติฐานการวิจัย ทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระหลายตัวที่เป็นข้อมูลเชิงปริมาณ กับตัวแปรตาม 1 ตัว เชิงปริมาณโดยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ

2.6.1 ผลการทดสอบสมมติฐานในภาพรวม พบว่า จำนวนแรงงานในครัวเรือน มีความสัมพันธ์กับศักยภาพในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวขาวดอกมะลิ 105 ของเกษตรกรในเชิงบวก สอดคล้องกับ พิมพ์พิศ ทิฆะเนตร์ (2539: 54) ที่ได้ศึกษาพบว่าจำนวนแรงงานในครอบครัวมีความสัมพันธ์กับการยอมรับเทคโนโลยีการผลิตหน่อไม้ฝรั่งและสอดคล้องกับ อินทร์โพธิ์ สิงหล (2539: 72) ที่ได้พบว่าแรงงานในครัวเรือนเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจร่วมโครงการปรับปรุงโครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตร แต่ในทางตรงกันข้ามสุพจน์ ชัยวิมล (2533: 115-117) ที่ได้พบว่าจำนวนแรงงานในครอบครัวไม่มีความสัมพันธ์กับการยอมรับการทำและการใช้ปุ๋ยหมัก และขัดแย้งกับ บุญส่ง พุทธิวี (2540: 127) ที่ได้พบว่าจำนวนแรงงานในครัวเรือนไม่มีความสัมพันธ์กับความรู้ในการใช้เทคโนโลยีการปลูกพืชหลังฤดูการทำนาของเกษตรกร และเรขา ศิริเลิศวิมล (2543: 203) ที่ได้ศึกษาพบว่าจำนวนแรงงานไม่มีความสัมพันธ์กับการยอมรับเทคโนโลยีการปลูกผักกางมุ้ง เมื่อศึกษาผลการทดสอบสมมติฐานในศักยภาพแต่ละด้านพบว่าปัจจัยหรือตัวแปรอิสระที่มีความสัมพันธ์แตกต่างออกไป ดังนี้

2.6.2 ผลการทดสอบสมมติฐานความพร้อมด้านตัวเกษตรกร พบว่ามีปัจจัยหรือตัวแปรอิสระ มีความสัมพันธ์กับศักยภาพความพร้อมด้านตัวเกษตรกรต่อการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวขาวดอกมะลิ 105 เจริญชัย ปัจจัยซึ่งปัจจัยดังกล่าวได้แก่ อายุ ซึ่งขัดแย้งกับสิริรัตน์ บำรุงกรณ์ (2532: 60) ที่ได้พบว่าชาวนาที่มีอายุน้อยกว่าจะมีแนวโน้มจะยอมรับนวัตกรรมในการทำนามากกว่าชาวนาที่มีอายุมาก และประดิษฐ์ คนยัง (2525: บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างยอมรับในการทำนาปรังของเกษตรกรพบว่าเกษตรกรที่มีอายุน้อยกว่าจะมีการยอมรับมากกว่าเกษตรกรที่มีอายุมาก อาจเป็นเพราะการผลิตเมล็ดพันธุ์นั้นมีรายละเอียดในการปฏิบัติค่อนข้างมากและต้องความแม่นยำในการจำแนกสายพันธุ์ข้าวระหว่างคัดถอนพันธุ์ปนทำให้เกษตรกรที่มีอายุน้อยมีศักยภาพความพร้อมด้านตัวเกษตรกรมากกว่าเกษตรกรที่มีอายุมาก และมีความสัมพันธ์เชิงบวก 2 ปัจจัย ได้แก่ ประสิทธิภาพในการทำนาและพื้นที่จัดทำแปลงขยายพันธุ์ข้าว ซึ่งสอดคล้องกับสิริรัตน์ บำรุงกรณ์ (2532: บทคัดย่อ) ที่ได้พบว่าขนาดที่นาเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญกับการยอมรับนวัตกรรมของชาวนา รจนา ศรีบุญมา (2534: 135) ได้รายงานพื้นที่ปลูกข้าวขาวดอกมะลิ 105 มีความสัมพันธ์ทางบวกกับผลผลิต เช่นเดียวกับวัชรินทร์ อุปนิสากร (2540: บทคัดย่อ) ที่ได้พบว่าพื้นที่ปลูกต่างกันทำให้การยอมรับเทคโนโลยีการปลูกถั่วเขียว ฤดูแล้งของเกษตรกรต่างกัน สำหรับด้านประสิทธิภาพในการทำนา สอดคล้องกับ ไพบุลย์ พลอยล้อมแสงและคณะ (2537 อ้างถึงในวิฑูล ปิยะวงศ์ลาวัลย์และคณะ 2543: 14) ได้ศึกษาการผลิตเมล็ดพันธุ์ของศูนย์ขยายพันธุ์พืชที่ 16 จังหวัดสุรินทร์ ที่ได้พบว่าในช่วงแรกการผลิตเมล็ดพันธุ์ไม่ได้เป้าหมายเนื่องจากเกษตรกรและเจ้าหน้าที่ขาดประสิทธิภาพ

2.6.3 ผลการทดสอบสมมติฐานศักยภาพด้านพื้นที่ พบว่าพื้นที่จัดทำแปลง

ขยายพันธุ์ข้าวมีความสัมพันธ์กับศักยภาพด้านพื้นที่ของเกษตรกรสมาชิกแปลงขยายพันธุ์ข้าวต่อการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชาวดอกมะลิ 105 ในเชิงบวก ซึ่งสอดคล้องกับ สิริรัตน์ บำรุงการณ์ (2532: บทคัดย่อ) พบว่าขนาดที่นาเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญกับการยอมรับนวัตกรรมของชาวนา รจนา ศรีบุญมา (2534: 135) ได้รายงานพื้นที่ปลูกข้าว ชาวดอกมะลิ 105 มีความสัมพันธ์ทางบวกกับผลผลิต เช่นเดียวกับวัชรินทร์ อุปนิสากร (2540: บทคัดย่อ) ที่ได้พบว่าพื้นที่ปลูกต่างกันทำให้การยอมรับเทคโนโลยีการปลูกถั่วเขียว ถั่วแดงของเกษตรกรต่างกัน อาจเป็นเพราะ เกษตรกรที่มีพื้นที่จัดแปลงขยายพันธุ์มากมีความพร้อมด้านเงินทุน และแรงงานมากกว่าทำให้สามารถผลิตเมล็ดพันธุ์ได้มากกว่าผลตอบแทนดีกว่า

2.6.4 ผลการทดสอบสมมติฐานศักยภาพด้านชุมชนหรือกลุ่ม พบว่าจำนวน

แรงงานในครัวเรือนมีความสัมพันธ์กับศักยภาพด้านชุมชนของเกษตรกรสมาชิกแปลงขยายพันธุ์ข้าวต่อการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชาวดอกมะลิ 105 ในเชิงบวก อาจเนื่องมาจากเกษตรกรที่มีแรงงานในครัวเรือนมากมีโอกาสในการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนหรือกลุ่มมากกว่าทำให้มีผลต่อศักยภาพด้านชุมชนหรือกลุ่มในเชิงบวก

2.6.5 ผลการทดสอบสมมติฐานศักยภาพที่เกิดจากการสนับสนุนของศูนย์เมล็ด

พันธุ์ข้าวนครราชสีมา พบว่ามีปัจจัยหรือตัวแปรอิสระมีความสัมพันธ์กับศักยภาพที่เกิดจากการสนับสนุนของศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวนครราชสีมาของเกษตรกรสมาชิกแปลงขยายพันธุ์ข้าวต่อการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชาวดอกมะลิ 105 ในเชิงบวก 1 ปัจจัย ได้แก่ ประสิทธิภาพในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว สอดคล้องกับสุกัญญา คาระโก (2544: บทคัดย่อ) ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการยอมรับเทคโนโลยีการผลิตข้าวชาวดอกมะลิ 105 ของเกษตรกรในจังหวัดยโสธร ที่ได้พบว่าปัจจัยเรื่องการอยู่ในเขตส่งเสริมเน้นหนักและเขตส่งเสริมทั่วไป การได้รับการเยี่ยมชมจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร การได้รับการฝึกอบรมในโครงการ การสำรวจสถานการณ์ศัตรูพืช การวินิจฉัยโรคแมลงศัตรูพืช ราคาผลผลิตดี ผลผลิตต่อไร่สูง มีตลาดรับซื้อแน่นอน ความสะดวกในการจำหน่าย สอดคล้องกับ อาชีพเดิม สามารถแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ที่มีความสัมพันธ์กับการยอมรับเทคโนโลยีการผลิตข้าวชาวดอกมะลิ 105 และในเชิงลบ 1 ปัจจัย ได้แก่ รายได้รวมทั้งหมดของครอบครัว ซึ่งขัดแย้งกับ รจนา ศรีบุญมา (2537: 135) ที่ได้ศึกษาพบว่ารายได้จากการปลูกข้าวและรายได้ทั้งหมดมีความสัมพันธ์ทางบวกกับผลผลิตข้าว อาจเนื่องมาจากเกษตรกรที่มีรายได้สูงมีภาระมากไม่สามารถเข้ารับการฝึกอบรมหรือร่วมกิจกรรมต่างๆได้ด้วยตนเองทุกครั้ง บางครั้งอาจให้ตัวแทนเข้าร่วมกิจกรรม

2.6.6 ผลการทดสอบสมมติฐานศักยภาพที่เกิดจากการสนับสนุนของหน่วยงานอื่นๆ พบว่า พื้นที่จัดทำแปลงขยายเมล็ดพันธุ์ข้าวมีความสัมพันธ์กับศักยภาพที่เกิดจากการสนับสนุนของหน่วยงานอื่นๆ ของเกษตรกรสมาชิกแปลงขยายพันธุ์ข้าวต่อการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวขาวดอกมะลิ 105 ในเชิงลบ อาจเป็นเพราะเกษตรกรที่มีพื้นที่จัดทำแปลงขยายเมล็ดพันธุ์ข้าวมาก ต้องใช้เวลาในการปฏิบัติดูแลรักษาแปลงขยายพันธุ์มาก จึงไม่ได้ให้ความสำคัญกับหน่วยงานอื่นๆ แต่จะให้ความสนใจเฉพาะกิจกรรมของตนเองเท่านั้น

3. ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในเรื่องดังกล่าว ดังนี้

3.1 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำผลการวิจัยไปปรับใช้

3.1.1 เจ้าหน้าที่ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว มีดังนี้

- 1) ควรมีการศึกษาศักยภาพของเกษตรกรให้ครบทุกด้าน ในการพิจารณาคัดเลือกเกษตรกรในการจัดทำแปลงขยายพันธุ์ข้าว เพื่อให้การดำเนินงานหรือการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวได้ผลผลิตตามเป้าหมายที่วางไว้ทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ
- 2) เน้นการฝึกอบรมให้ความรู้แก่เกษตรกร เกี่ยวกับลักษณะประจำพันธุ์ของข้าวและการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวให้แก่เกษตรกรเพื่อเพิ่มความรู้และความชำนาญให้แก่เกษตรกร
- 3) ควรมีการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อพัฒนาเกษตรกรให้มีความรู้ด้านการเกษตรให้รอบด้านส่งผลให้เกษตรกรมีศักยภาพในทุกๆ ด้านและสามารถผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวได้ตามเป้าหมาย
- 4) ควรมีการสร้างเกษตรกรรุ่นใหม่ โดยการจัดตั้งเป็นกลุ่มเยาวชนผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ และทำการฝึกอบรมให้ความรู้ ทักษะศึกษา ดูงาน เกี่ยวกับการผลิตเมล็ดพันธุ์เพื่อให้มีความรู้พร้อมที่จะเข้าสู่ระบบการผลิตอย่างมีคุณภาพ เพื่อทดแทนสมาชิกในปัจจุบันที่ส่วนมากมีอายุค่อนข้างมาก
- 5) ควรส่งเสริมให้มีการจัดตั้งกองทุน เพื่อสร้างให้กลุ่มมีความเข้มแข็งโดยการระดมทุนจากสมาชิกเพื่อเป็นกองทุน สำหรับให้สมาชิกที่ขาดแคลนได้กู้ยืมเพื่อดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับการผลิตเมล็ดพันธุ์
- 6) ควรเน้นกิจกรรมกลุ่มในการส่งเสริม เพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาของสมาชิก เช่น เรื่องความอุดมสมบูรณ์ของดิน

3.1.2 เจ้าหน้าที่และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งหมายถึงเจ้าหน้าที่และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเกษตรกร ควรที่จะมีการประสาน และร่วมมือกันในลักษณะบูรณาการทางความคิดและการปฏิบัติเพื่อให้การดำเนินกิจกรรมการพัฒนาความเป็นอยู่ของเกษตรกรประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์

3.1.3 เกษตรกร มีดังนี้

- 1) **ต้องพัฒนาศักยภาพของตนเอง** ด้วยการฝึกอบรม การศึกษาหาความรู้จากแหล่งความรู้ต่างๆ
- 2) **ควรมีการรวมกลุ่มในชุมชน** เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนซึ่งเป็นแรงหนุนให้สมาชิกในชุมชนมีศักยภาพเพิ่มมากขึ้น
- 3) **ควรมีการจัดตั้งกองทุนของกลุ่ม** เพื่อช่วยเหลือสมาชิกที่ขาดแคลนเงินทุน

3.2 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการทำวิจัยครั้งต่อไป

3.2.1 ควรมีการทำวิจัยในแต่ละพื้นที่ เพื่อทราบถึงศักยภาพในการผลิตเมล็ดพันธุ์ของเกษตรกรในแต่ละพื้นที่ที่จัดทำแปลงขยายพันธุ์ข้าวหรือโครงการอื่นๆ เพราะการที่จะพัฒนาเกษตรกรนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทราบถึงศักยภาพว่าแต่ละด้านมีมากน้อยเพียงใด ควรจะพัฒนาในจุดใดจึงจะเหมาะสม เช่น ศักยภาพในการผลิตเมล็ดพันธุ์ของเกษตรกร สภาพการผลิตของเกษตรกรแปลงขยายพันธุ์ข้าว

3.2.2 ควรมีการวิจัยซ้ำในพื้นที่เดิม ในกรณีที่เกษตรกรผู้จัดทำแปลงขยายพันธุ์ข้าว ดำเนินงานมาต่อเนื่องหลายๆ ปี เพื่อหาคำตอบเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการจัดทำแปลงขยายพันธุ์ข้าว ทั้งในแง่สังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรเพื่อใช้เป็นแนวทางในการพิจารณาการดำเนินการ โครงการต่างๆ เช่น ศึกษาถึงความพึงพอใจของสมาชิกต่อการเข้าร่วมโครงการแปลงขยายพันธุ์ข้าว ปัจจัยที่ทำให้เกษตรกรตัดสินใจเข้าร่วมโครงการแปลงขยายพันธุ์ข้าวและการยอมรับเทคโนโลยีการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว

3.2.3 ควรมีการทำวิจัยเกี่ยวกับความสำเร็จของเกษตรกรในการจัดทำแปลงขยายพันธุ์ข้าว เพื่อให้ทราบว่าปัจจัยอะไรบ้างที่จะทำให้เกษตรกรประสบผลสำเร็จในการจัดทำแปลงขยายพันธุ์ข้าว เช่น ศึกษาถึงความสำเร็จของเกษตรกรในการจัดทำแปลงขยายพันธุ์ข้าว ผลตอบแทนของเกษตรกรสมาชิกแปลงขยายพันธุ์ข้าว และศึกษาเปรียบเทียบรายได้ระหว่างสมาชิกแปลงขยายพันธุ์กับเกษตรกรทั่วไป เป็นต้น

3.2.4 ควรมีการทำวิจัยเกี่ยวกับการหาแนวทางพัฒนากลุ่มผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว เพื่อหาแนวทางพัฒนาที่ยั่งยืนในการดำเนินงานของกลุ่มผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว